

Др БРАНКО ПЕРУНИЧИЋ

СЕОСКИ ПОТЕСИ У СРБИЈИ

Потес је повећи земљишни комплекс сеоског атара у коме сви сељаци или само извештан број њих имају своје земљишне деонице. Исто значење имала је ова реч и у доба владавине Немањића династије у Србији, само се онда писала и изговарала — **одтес** или **отес**. Овакав облик речи налази се у очуваним писаним споменицима из наше древне прошлости — у црквеним повељама, односно хрисовуљама. Тако, на пример, у хрисовуљи којом краљ Милутин 1313.—1318. године оснива и дарује манастир св. Стефана у Бањској, забележено је: “**Оттеса** у њој области црквној да не”.¹⁾ У хрисовуљи пак, којом је краљ Стефан Урш III обдарио своју задужбину манастир Дечана 1330. године истакнуто је, између осталог да „**Одтеса** да не ни од когаре ни бољарину, ни сокалнику, никому, разве кому га краљ даа”.²⁾ У хрисовуљи цара Душана датој између 1347. и 1350. године задужбини деспота Оливера у Леснову, наведено је: “И јаже записано било у хрисовули сем, наместија и баштине и **оттеси**, и млини, нивие, виногради, планина Пашица, зимовишта и доходак тржниј, ни си **вса** више оуписаннаа да не **будет** **отемлијемо** ни **от** кога **обладстујушта** в **земли** тој”.³⁾ У другој Душановој хрисовуљи из 1354. године, којом је даровао цркви Свете Богородице у Архиљевици многе земље, записана су и ова села: “село Подлештане с међами и **одтеси** и с заселци и с **всеми** **правинами** села тога; село Извор с међами и **отеси** и с **правинами** села тога; село Ругинци с међами и **отеси** и с **правинами** села тога”.⁴⁾

Прелиставајући тако наше средњовековне споменике из четрнаестог века, нашли смо да се одтес или отес помиње у седамнаест повеља које су писали српски владари, као и властела. Занимљиво је, међутим, да се све ове повеље са дарованим добрима не односе на Рашку, то јест првобитну српску државу у изворним пределима река — Пиве, Таре, Лима, Ибра и Западне Мораве, него баш на подручја освојена од Византије. С обзиром на то, намеће се мисао, није ли наш народ примио ову привредну организацију села од Византинаца, као што је

1) Стојан Новаковић: Законски споменици српских држава Средњег века, књ. 5, стр. 627

2) Исто, стр. 651

3) Исто, стр. 679 — 680

4) Исто, стр. 739 — 740

примио од њих и многе друге елементе материјалне и духовне културе. Па ипак није, јер је именица одтес или отес старословенског порекла, изведена од глагола одтесати, отесати — што у суштини значи: видним знаком обележити међе неког земљишта. Из писаних средњевековних извора види се даље да су земљишне међе, где год није било природних међаца: потока, река, путева, утесиване — забеливане у дрво, камен или какав други предмет. На такав начин обележавани су потеси, баштине и изоловане парцеле њива, ливада, воћњака, винограда и томе слично.

Између многих примера који потврђују горњу констатацију, навешћемо следећи пасус из већ поменуте Душанове хрисовуље, дате манастиру свете Богородице у Архиљевици: „И за сија села ва успомену брат царства ми севастократор Дејан, јако да си **утеше међе** куде су сим=зи селиштем. И такози повеле царство ми да поге сам с вештиими људми да утеше и утесавши и принесе царству ми и царство ми записа међе сије сим=зи селом всем, понијеже сут у једну **утес**“.⁵⁾

Као што се из предњег навода види, међе око потеса утесиване су, по чему се по утесаним међама тако уоквирени предео у овом случају и назива **утес**, што је иначе ређи случај, јер у већини споменика потес је забележен као одтес (од неодређеног начина глагола одтесати) или **отес** (од глагола **отесати**). Реч потес, међутим, знатно је новијег датума и произашла је из глагола потесати; дакле, у основи од истог глагола као и први називи, само у нешто друкчијој његовој варијанти.

У средњевековној српској држави село је до танчина имало разрађене неписане уредбе (обичајно право), по којима се народ управљао. На овакав закључак упућују нас не само црквене повеље, него и Душанов законик. То је и разумљиво када се има у виду чињеница да је народ живео искључиво од земљорадње и сточарства. Село је у познатим оквирима територијалне државне организације, натуралне привреде и рђавих комуникација, фунгирало као засебна социјална и економска заједница. За све облике земљишне својине и њене атрибуте, постојао је одговарајући правни термин. А многе грчке речи, као **периор** — за земљишну међу, **перивој** — за башту, **синор** (синорција, синорезе) — за међе сеоског атара, итд., неоспорно показују јак утицај Византије на целокупан наш живот. Деспот Јован Драгаш, брат му Костадин и мајка царица Јевдокија поклонили су руском манастиру светом Пантелејмону у Светој Гори: „Село Зубовце са **синором**, с планином, с брдом, с полјем и всем **оттесом** што си јест имало“.⁶⁾ Из свих тих разлога, не би могло опстати тврђење нашег иначе познатог научника Сретена Вукосављевића, који вели: „Потеса иоле добро правно уобличених у рана времена нема“.⁷⁾ Из цитираних повеља види се да их је не само било, него да су и правно детаљно били уобличени.

⁵⁾ Стојан Новаковић, Законски споменици српских држава Средњег века, књ. 5, стр. 739

⁶⁾ Стојан Новаковић, Законски споменици српских држава Средњег века, књ. 5, стр. 511

⁷⁾ Сретен Вукосављевић: Историја сељачког друштва, књ. 1, стр. 163

Од седамнаестог века, после протеривања Турака из Војводине, аустријска администрација плански је уводила потесе, односно **леније**, како су их они називали; па тек онда је одређивано место за сеоско насеље. Распоред привредних површина и сеоских комуникација заиста је разумно решаван. Обично у средини сеоског атара било је концентрисано село, а околно њега распоређене су леније: прва ленија за заједнички пашњак, друга ленија за стрна жита, трећа за окопавине, четврта за ливаде, итд. Сви су сељани имали један заједнички плодоред и тачно се знало где и кад треба сејати. Свако је те одредбе морао једнако поштовати. И, осим башта и гумна, које су сви имали непосредно уз куће, сва остала земља налазила се у ленијама (потесима). У многим војвођанским селима пашњачки потеси очувани су до данас.⁸⁾

На жалост, недостају нам подаци о потесима у Србији после пропасти српске државне самосталности под Турцима 1459 године, премда нема сумње да је наш народ наставио углавном да живи својим дотадашњим животом. Ово у толико пре, што је познато да се Турци нису много мешали у интерни живот народа, нити су у основи мењали његове привредне установе. За њих је најважније било да раја плаћа прописане дажбине. Вероватно да се организација потеса понајпре морала очувати у крајевима где се стариначко становништво није селило, а нарочито ако се било потурчило. Већ у време освитка слободе, Вук Караџић је забележио да српски народ у свом говору употребљава речи **потес** и **отес**. Тим поводом он вели да је „потес (у Србији) више њива или ливада, које кака општина или неколико људи загради“.⁹⁾ Такође, у извесним актима српске државе администрације из деветнаестог века помињу се потеси, у вези са многобројним имовинским споровима што су избијали у народу. Тако, године 1856. Министарство унутрашњих дела „чини своје представленије како већа част задружни фамилија среза Туриског и Посавског обичествује њиве и ливаде своје које у општем сеоском потесу имаду, заграђивати. Моли да се забрани овакво заграђивање и досадање обатали, поводом тужбе поједини лица“.¹⁰⁾ Државни совјет био је принуђен да 14. априла 1866. године изда први Закон о потесима, за време владе Михаила Обреновића.¹¹⁾

Међутим, пре разматрања општих клаузула овога закона, потребно је учинити кратак осврт на узроке који су подстакли Совјет да тематички о потесима уоквирује у законске регуле.

Познато је да је Србија у време првог и другог устанка била ретко насељена. Већи део њене територије покривале су густе и тешке проходне шуме. У таквим условима почело је интензивно усељавање Срба са свих страна у Београдски Пашалук. А Карађорђе и књаз Милош били су наклоњени досељеницима и указивали им сваковрсну помоћ. У

⁸⁾ Бранко Перуничкић: Постанак и развитак баштина на подручју Суботице, стр. 58.

⁹⁾ Вук Ст. Караџић: Српски рјечник, стр. 571, издање Београд, 1898.

¹⁰⁾ Државна архива НРС — Деловодни протокол Министарства унутрашњих дела из 1856, Е № 571

¹¹⁾ Зборник закона и уредаба Кнежевине Србије, књ. XIX.

почетку, досељеници су се претежно насељавали на пуне земље, али кад је ових понестало, доцнији дошљаци морали су прибегавати крчењу шума, да би на окрченом простору засновали своје ново станиште и баштину. Тако је то трајало кроз цео деветнаести век. Србија је тада била типично сељачка земља у којој су земљорадња и сточарство претстављали основицу њене економске снаге. Док је у изобиљу било шума и утрина, као општенародне својине, сточарство је било знатно важније од земљорадње (ратарства). Са минималним напорима узгајивани су у жирородним шумама огромни чопори свиња, крда говеда и стада оваца и коза. Из сточарства потицали су главни новчани приходи сеоског становништва. У трговини са иностранством Србија је нарочито била запажена по извозу своје стоке.

Али, временом, однос између ове две привредне гране — сточарства и ратарства, мењао се и то на штету прве. Због сталног усељавања, множења становништва и деобе породичних задруга, све више су захватане, крчене и преоравање шуме и утрине. Тиме су ранији пашњачки простори претварани у орашнице — њиве, због чега су и услови за екстензивно гајење стоке постојали све неповољнији. Нарочито је штетне реперкусије повлачило утамањивање горе, која је жиром рађала. То је увиђао и књаз Милош, те је 1839. године прокламовао прву Шумску уредбу, којом је забранио сечу жирородне горе, па било за јапију, прошће, врљике или огрев; осим у случајевима кад је то подлежна власт налазила за сходно.

Сличне одредбе унете су и у први Грађански законик од 1844. г., у коме је чланом 231 предвиђено да "Само онај луг који се по одредби Правителства за крчење определи, може сваки, почем окрчи, себи присвојити и онда му је крчевина у баштину". Исто тако у следећем члану 233 вели се: „Забранити луг ради крчевине и тим забраном или крчевином себи присвојити, нити се то без особита и нарочита допуштања надлежне власти чипити може". Но међутим, никакве државне мере нису биле у стању да зауставе најезду човека на постојећи резервоар шума и утрина, које су биле заједничка својина — заједничко, комунално добро села или општина.

Већ половином прошлога века на селу се увиђало како ови облици заједничке својине нагло чиле, нестаје их. Зато су и старинци и досељеници настојали да што више земљишта из ове опште резерве захвате. Грабио је где је ко могао и како је могао. Сељани су се при том служили свим средствима, да што више комуналног земљишта захвате, а ипак да избегну законској одговорности. Тако, на пример, узурпирана земљишта пријављивали су властима у своја пореска задужења и на основу тога, у случају спора тврдили, да су они прави власници спорног земљишта, јер на исто плаћају државне дажбине. А државни апарат, коме је било поверено чување шума и утрина, није био на висини свога позива због нехата и подмитљивости. Али и да је био доследан, он не би могао много да утиче на процес нестајања шумских и пашњачких комплекса, јер се високом приливу сеоског становништва није могло

наћи запослење у неке друге привредне гране, већ је сав тај вишак остајао на селу и једино економско уточиште налазио у земљорадњи — деобом и проширивањем својих старих баштина, захватањем незаузетог земљишта и организовањем нових посела на комуналној земљишној својини.

Приватна земљишна својина на селу у доба владавине књаза Милоша била је претежно организована у традиционални систем газдовања — потесе. Изузетак од овог правила чинила су само понека насеља у изломљеном и каменитом рељефу (где је свако сеоско домаћинство претстављало у извесном смислу самосталну целину), као и поједина породична насеља нових досељеника код којих је начин уређења посела био ограничен многим околностима, а пре свега могућношћу заузимања земље из комуналног земљишног фонда. У селима која су имала потесе, куће и окућнице биле су одвојене од главнине сеоског земљишта које се налазило по потесима. Овакав систем земљишне својине садржавао је у себи извесне елементе колективне привреде села. Једно село могло је да има један или више потеса (потес њива, потес винограда, ливада), што је зависило од експозиције сеоског атара и природе земљишта. Ако је село имало само један потес, на пример њивски, онда је свако сеоско домаћинство, или бар већина њих, имало своје њиве у том потесу, на коме су гајили ратарске усеве. Мада су приватне деонице у потесима биле прецизно омеђене и власници обрађивали сваки своју деоницу, ипак се сваки појединац морао стриктно придржавати одлука сеоског збора који је одређивао време кад почињу и кад се имају завршити поједини радови, као време сетве, жетве, пуштања стоке на попасу, време отварања и затварања вратницама на потесима, време подизања или поправке ограда око потеса и др.

Сеоске шуме и утрине (пашњаци) сачињавали су посебну категорију земљишне својине, којом су се једнако користила сва домаћинства села коме су оне припадале. И управљање овим обликом својине спадало је такође код компетенцију сеоског збора. А пространи шумски комплекси који су се налазили изван сеоског атара, нису спадали у домен сеоске својине, него су најпре били општенародна имовина, а касније су те шуме припале општинама. Доцније, због сталног приузимања, захватања или деобе шума и пашњака, затим због распадања и деобе породичних задруга, као и извесне тежње сељакове за слободним и ничим неометаним индивидуалним газдовањем, које је све више наметало тржиште, појавиле су се пукотине у структури установе потеса. Првобитни правни и економски поредак у организацији сеоских потеса био је озбиљно пољуљан. То је изазвало поремећаје у земљорадњи и наговештавало прекретницу из архаичне и донекле колективне сеоске привреде, у нову — индивидуалну, капиталистичку привреду. У селу су настале омразе између суседа и порађали су се безбројни спорови. А сеоско друштво било је подељено у два табора — конзервативнији и већи део, који је био за очување установе потеса, и мањину која се противила њиховом даљем постојању. И у таквим условима појављује се први Закон о потесима 1866. године, којим је Државни савјет покушао

да спречи даље уништавање шума поради оградавања потеса или захватања и крчења шума. Али, било је то већ прилично касно. Државни административни апарат био је немоћан да интервенише у овом друштвеном процесу који је неодољиво ломио све препоне. Институција потеса задржала се још и даље деценијама, а проблем овај мучио је још дуго наше село, због нерегулисаних суштинских промена које су се у њему одигравале.

Овим законом, који се иначе састојао од укупно дванаест чланова текста, само је делимично обухваћена била веома сложена и важна проблематика о потесима. У њему, пре свега, није дата ни дефиниција ове, за оно доба тако значајне привредне институције. Истакнуто је само да постоје сеоски и општински потеси. Сеоски потеси деле се даље на њивске, виноградарске и ливадске, који могу бити оградени или без заграде. Закон дозвољава да се и даље ограђују само потеси у близини насеља и главних путева, како би се тиме заштитили ратарски усеви и друге пољопривредне културе у потесу од евентуалне штете. Подизање заједничке ограде око потеса падало је на терет свих сељана чије су се деонице налазиле у потесу. Терет око подизања и одржавања заграде распоређивали су они међусобно, већ према томе колико је који сељанин поседовао потесе земље. Ко је имао повише земље, морао је на дугој дистанци да прави и поправља ограду. Забрањено је било градити ограду од прошћа и врљика, него се препоручивало оградавање шанцем, трњем и живом оградом, а само у изузетним случајевима (као што је рђав положај земљишта) могла је надлежна власт одобрити оградавање дрветом. Житељи који би заградили већи део својих деоница у самом потесу, нису имали право на бесплатно коришћење попаше.

У местима где потеси нису оградивани, предвиђено је било постављање пољских чувара. За стоку коју би чувар ухватио у штети и затворио у обор, власник је поред накнаде штете плаћао оборину — по два гроша на крупно грло и свињче, а на ситну стоку по 20 пара чаршиских.

Време орања, сетве, жетве, забрањивање ливада и пуштања сеоске стоке у потесе одређивала је општинска власт у договору са сељанима. У виноградске потесе стока се није никада ни пуштала.

Посебно је наглашена тенденција закона да власници растурених и распарчаних земљишних деоница настоје да такве земље међусобно, једни с другима, или са општином мењају, сједињују и комасирају, како би се тиме уклониле тешкоће у земљорадњи које су произилазиле од раздробљености и растурености приватних имања.

Међутим, двадесетак година по објављивању овога закона, у Министарству народне привреде Србије, које је формирано 1882. године, увиђало се да њима није спречена девастација шума, нити побољшано стање у земљорадњи, па је 1883. године одлучено да се припреми друго знатно потпуније издање Закона о потесима. У том смислу, да би оправдало потребу доношења новог закона, Министарство народне привреде упутило је распис свима начелствима, у коме се између осталог вели: "Једна од великих незгода која спречава унапређење пољопривреде у

нашој земљи... јесте та околност што имаовине наших пољопривредника нису уједињене, него су одвећ разпарчане... Наши пољопривредници да би очували плодове својих зиратних земаља и у опште поља, још су данас силом прилика принуђени да их ограђују, на што много времена сваке године изгубе и огромну количину горе (шуме) упропасте, која би на кориснији начин могла бити употребљена. Наведено стање пољских имања и било је један између оних разлога због којих су наше шуме сатрвене¹²⁾ У исти мах, овим расписом Министарство препоручује начелствима да придобију сељаке у подручним општинама да своје растурене парцеле међусобно мењају тако како би груписали свој земљишни посед у једну целину, као и да привредне површине ограђују ошанчавањем и другим средствима, а не прошћем и врљикама.

Што се потеса тиче, Начелство Среза тамнавског известило је Министарство правде, у вези са предњим расписом да: „**Општи потеса — царина** — амо има у сваком селу, а по неко село које је повелико има и по два и три таква потеса, које бране заједничком заградом... Мимо свега овога и код оволико тврди и природни заграда... Опет стока и кљусад грдне штете људима причињавају те се отуда и сиљство парница о потрицама порађају, а ово долази сигурно отуда што народ пасти више стоке а нема довољно испуста где би је могао изхрањивати“¹³⁾

Са друге стране Српско пољопривредно друштво, видећи у какву је тешку ситуацију запала земљорадња у Србији, обратило се писмом свим својим подружницама и угледним економима у народу, тражећи од њих да Управи друштва слободно доставе своје предлоге о томе шта би требало предузети „да пољска привреда дане душом од тираније аграрних неприлика у земљи“¹⁴⁾ У вези с тим, нарочиту пажњу заслужује писмо Мијаила Аћимовића из Крагујевца, који у одговору Српском пољопривредном друштву вели: „Ја ћу прво да кажем како је било пре 20—25 година докле и задруге сеоске живљаху у заједници... Пре овог времена (дотле сам и ја био у селу) имало је свако село и општина свој атар — испуст, за пашу сваковрсне марве. То су биле шуме општинске или опште народне. Разуме се да је тамо било и дивних пијаћих вода, како за људе тако и за марву. По тим шумама било је неких утрина и то се је звало „пландиште“, на коме се стока одмара и излежава после кише. По тој шуми и планини нигде није било ни њива ни ливада, сем свињаца за свиње и неких заветина, белела, око свињаца приватних.“

„Поље пак за усеве било је за себе и ово поље имало је свој **потес**, а то је заграда око поља, јер је свака глава пореска по неколико гуремом заграђивала. И у овако срећном времену сва се марва из обора домаћег пусти (сем свиња које су стално у шуми живеле), па пропрати на пашу у именовану шуму, без особног чувара. Чувар није ни требао: тамо пустаре, амо око поља **потес** — заграда, и тако стока сита иде сама увече кући својој. Беше тада милина слушати рику говеда, блејање оваца

12) Државна архива НРС, Мин. привреде, З.ф II, р 101.1883.

13) Државна архива НРС, Мин. привреде З.ф II, р 101.1886.

14) Државна архива НРС, Мин. привреде З.ф II, р 101.1886.

и коза. Но наш добросрећни народ ископа пољопривреди гроб и сарани економску срећу на овај начин“.

„Многи и многи сељани под видом оскудице у земљи разграбише општинску земљу, искоше гору, начинише њивице и ливаде по тој шуми без оградe, диже се **сеоски потес** и тако пропаде сточарство — то највеће благо ове земље и од тог времена нестале бачија и млекара, већ се сада мишеви по млекарима играју, а многа деца сеоска немају ни сурутке да се омрсе а камолн млека, а моја је мајка сурутком прасад попла, која се данас и код моје браће само од жеље једе. Тако је тада било“.

„Још ћу и ово у примеру од муке навести. Онај приход што га је село или општина имала од испуста и жиропрође — жира и паше, на коме је се силна марва без икаквог трошка подизала и овај приход што га сада неколико ливадица и њива доноси, не износи од 0000/5. То могу рећи као сигурно, и после све ове зиратне — родне земље, по тим бившим пустарама, могу само 4—5 година само по нешто родити, а после тамо расте само купина и трње. Који је ова места неко време познавао, па их сада види, томе мора суза ударити на очи. О овоме бих ваздан имао писати, но те да оставим — невреди“ . . .

„Што се још наводи свиња, то по неки имућан подиже у заузетим забрану или вођњаку. Свиње у знатном броју не могу се подизати, па и у мањем броју код сиротих сељака, и ако му је то прва пара за подмирење својих трошкова. А то је узрок што нема испуста и жиропрође. У срећно време опраси се моме оцу 5—10 крмача у шуми и после три месеца ми имамо чопор свиња које нас ништа не коштају. Данас сељак купује божићњарче за Божић“.¹⁵⁾

Осврћући се даље на постојеће стање у земљорадњи, Аћимовић истиче да нема другог лека него да држава воспостави првобитно стање, то јест да од приватних лица откупи оне земље које су они недавно узурпирани од општинских и сеоских шума и утрина и исте тврдо ограничили и употребили за испуст сеоске стоке. — Иако је ово била јадиковка, Аћимовић је ипак успео да сликовито и концизно оцрта прилике на селу у Србији средином друге половине деветнаестог века.

Међутим, сви напори који су предузимани да се распадање сеоских потеса заустави, остали су узалуд. Ни законске одредбе ни предлози појединаца, установа или сталешких друштава нису ништа помогли. Процес декомпоновања привреде и својине у потесима ближио се крају. Данас на селу постоје још само бледа сећања, где су и какви потеси некада били.

15) Државна архива НРС, Мин. привреде З,ф II,р 101,1886.

R é s u m é

Dr BRANKO PERUNIČIĆ

LE POTES RURAL EN SERBIE

Le potes rural est une espèce de vaste enclos où tous les habitants du village, ou du moins une partie de ceux-ci, possèdent chacun une parcelle de champs, de vignobles, de prairies, de pâturages ou de taillis. Il renferme, sous nombre de rapports, des éléments de propriété foncière collective. Ainsi par exemple, chaque propriétaire cultive sa parcelle individuelle et en recueille les produits, pourtant la clôture qui entoure cet enclos est construite collectivement et ils sont tous obligés de commencer et de terminer les travaux agricoles simultanément. Ils sèment, moissonnent, fauchent et ramassent le foin, utilisent les pâturages dans la même saison. Aucun propriétaire ne peut effectuer quelque travail sur sa parcelle sans consentement préalable des autres participants.

D'après ces attributs, le potes représente une forme unique de l'économie collective dans la campagne. Il était connu, dans le vie de notre peuple, depuis les temps immémoriaux. Il doit son origine à la nécessité de coordiner les besoins de l'élevage et de la culture de terres dans l'économie paysanne. L'élevage, qui était jadis extensif, exigeait de vastes espaces pour le pâturage. Pour cette raison, la culture agricole devait nécessairement être limitée à certaines parties déterminées du finage — aux enclos, potes. On pratiquait cette organisation du travail agricole pendant de longs siècles. Cependant, l'accroissement de la population et la division des grandes communautés de famille qui caractérisent les temps modernes, ont donné lieu à une réduction graduelle de la propriété foncière au village. Ces faits ont résulté en décadence de l'élevage extensif et en disparition des potes.

ИСПРАВКЕ

У раду Павла Вујевића: „Прилози за биоклиматологију области Копачника“ (Зборник радова Географског института „Јован Цвијић“ књига 18. Београд 1962.) потребно је, код станице Копачник (исправљено), бројне вредности у таблицама 38—43 овако изменити:

ERRATA

Dans le travail de P. Vujević: „Contributions à la bio-climatologie de la région de Kopaonik“ (Recueil de travaux de l'Institut de Géographie „Jovan Cvijić“ № 18. Beograd 1962) il faut corriger, dans les tableaux 38—43, les valeurs numériques de la station Kopaonik (corrigé) comme il suit:

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Année
Tab. 38 (page 66)													
t	.007	.009	.011	.015	.021	.027	.033	.036	.028	.021	.016	.010	.017
t ₇	.006	.007	.009	.014	.019	.025	.028	.033	.026	.016	.012	.009	.015
t ₁₄	.010	.011	.012	.019	.026	.032	.041	.045	.033	.025	.020	.012	.021
Tab. 39 (page 69)													
t	.028	.032	.037	.056	.069	.085	.099	.105	.088	.061	.045	.037	.058
t ₇	.015	.027	.031	.042	.056	.072	.078	.084	.066	.050	.032	.027	.047
t ₁₄	.040	.045	.050	.067	.093	.116	.131	.142	.116	.085	.063	.050	.077
Tab. 40 (page 70)													
t	1.71	1.93	2.23	3.34	4.13	5.13	6.07	6.32	5.28	3.64	2.68	2.23	3.49
t ₇	0.97	1.63	1.86	2.53	2.80	4.31	4.69	5.33	3.94	2.97	2.03	1.71	2.82
t ₁₄	2.38	2.68	2.97	4.01	5.58	6.99	7.88	8.55	6.99	5.13	3.79	2.97	4.61
Tab. 41 (page 72)													
t	0.51	0.47	0.44	0.40	0.32	0.27	0.26	0.28	0.32	0.36	0.42	0.48	0.34
t ₇	0.51	0.48	0.44	0.41	0.32	0.27	0.26	0.28	0.31	0.36	0.41	0.48	0.35
t ₁₄	0.50	0.48	0.43	0.40	0.31	0.28	0.27	0.29	0.32	0.35	0.41	0.47	0.35
Tab. 42 (page 73)													
t	1.92	1.76	1.59	1.36	1.05	0.83	0.78	0.84	0.96	1.26	1.55	1.85	1.18
t ₇	1.88	1.71	1.52	1.30	0.93	0.78	0.73	0.79	0.93	1.20	1.52	1.80	1.15
t ₁₄	1.97	1.83	1.66	1.40	1.11	0.89	0.81	0.89	1.03	1.31	1.61	1.89	1.23
Tab. 43 (page 75)													
t	95.2	87.3	79.2	67.6	52.2	41.2	38.7	41.8	47.9	62.7	76.8	91.5	59.0
t ₇	93.4	84.8	75.6	64.5	48.5	38.7	36.2	39.3	46.1	59.6	76.2	89.3	57.1
t ₁₄	97.8	90.9	82.3	70.7	55.3	44.2	40.5	44.8	51.0	65.1	79.9	94.0	61.4

Е Р Р А Т А

У овом Зборнику радова књ. 19 поткрале су се, поред мањих словних, и следеће грешке:

— На стр. 7 у 20. реду одозго стоји „ландшафта“ и „неби“ уместо „ландшафт“ и „неба“.

— На стр. 23 у 3. реду одоздо стоји „једноставности“ уместо „јединствености“.

— На стр. 62 у 22. реду одозго стоји „способност а“ уместо „способност да“.

— На стр. 68 у 9. реду одозго стоји „док“ уместо „док су“.

— На стр. 73 у 4. реду одоздо стоји „шот“ уместо „што“.

— На стр. 87 у 14. реду одозго стоји „Забелац“ уместо „Зебалац“.

— На стр. 94 у 2. реду одозго стоји „о доне“ уместо „од оне“.

— На стр. 118 у 12. реду одоздо стоји „Примерној“ уместо „Примарној“.

— На стр. 122 у 14. реду одоздо стоји „дана“ уместо „година“.

— На стр. 135 у 1. реду одозго стоји „теренима“ уместо „теменима“.

— На стр. 141 у легенди Ск. 1 треба међусобно преместити нумерацију (1 и 2) која означава геолошке формације.

— На стр. 169 у 15. реду одозго стоји „сумље“ уместо „сумње“.